

Осінь сорок першого видалася в Забесядді недовга — вважай, одразу після бабиного літа, яке, як і завше, виблискувало сонцем, блакиттю і павутинням, повсюди з'явилися помітні ознаки близької зими: все частіше, дарма, що ніби раптово, шерхнула намокла і грузька земля, ставала ночами твердою, затужавілою і лунко, аж до дзвону, стугоніла під колесами возів; у повітрі ж, коли пригрівало сонце, терпко пахло підопрілою травою і падолистом; тим часом на заливних луках, у заростях болотяного хвощу, осоки та очерету, що сухо шелестів по купинистих і ще драглистих берегах тутешніх озер, ніби ховаючись, по кілька днів лежав і не хотів кришитися гусячий лід. Словом, десь із середини жовтня осінь і зима силилися переважити одна одну на невидимих шальках. Правда, за цим явищем природи нині у Веремійках нікому було особливо спостерігати та роздумувати над ним, згадуючи минулі, навіть, може, найдавніші роки, в які, мовляв, теж щось подібне бувало, — врешті, народний календар завжди ґрунтувався на таких співставленнях. Та й не тільки у Веремійках було не до спостережень та роздумувань. Війна майже наповнину спустошила села. І все-таки навіть цієї осені життя по обидва боки Бесяді йшло своїм трибом: селяни, серед них найстаріші діди, підлітки, звозили на вигуляних армійських конях снопи до клунь, щоб висушити та змолотити на токах ціпами, бо не в кожному селі вціліли колгоспні молотарки, а жінки відразу після пізніх жнив, вчуваючи в ранковій холодній стиглості близькі морози, поспішали викопати на городах картоплю.

У німецьких властей напередодні зими був свій клопіт. По-перше, окупантів непокоїло скупчення дорослого населення у містах. Тому в Мінську, ще літом, було видру-

кувано в газетах, а потім, восени, випущено листівкою звернення міського комісара, в якому колишніх селян, які в роки колективізації і розкуркулювання покинули свої садиби і перебралися в місто, закликали повернутися знову на ті самі землі; мовляв, забезпечити добробут тепер можна тільки в селі, де створюються наново впорядковані життєві умови під охороною німецької армії. А по-друге, на порядок денний поставало питання про «повне упокоєння краю». Всі бачили, що «блискавичної» війни не вийшло, до того ж просування німецької армії, особливо після взяття Смоленська, взагалі з кожним днем уповільнювалося, тому необхідно було забезпечити на зиму надійний тил. Настав час аналізу загального становища на окупованій території. Тоді фашисти вже справді хотіли якомога докладніше знати настрої поневоленого населення. «Вивчати життя» на окупованій території ставилося за обов'язок багатьом службам. І ось на столі шефа поліції безпеки і СД з'явився документ, який ґрунтувався на повідомленнях цих служб, у тому числі і на донесеннях командирів айзатцгруп і айзатцкоманд¹.

«Нині,— говорилося в ньому,— на настрої населення впливають такі обставини: А) Загальні сподівання на повернення Червоної Армії. Цьому сприяє і стабілізація фронту протягом останніх тижнів. Особи, що вступили на службу до окупаційних установ, наприклад, службовцями до міських управлінь, до поліції служби порядку і т. ін., сьогодні серйозно занепокоєні тим, що буде з ними у випадку нашої воєнної поразки. Б) У сільській місцевості затримується врегулювання земельного питання, так само як і питання про те, хто повинен виплачувати за зданий хліб та сільгосппродукти і чи високою буде ця плата; селяни вимагають скоріше наділити їм землю, бо розклеєні об'яви господарчої інспекції «Центр» про те, що ні комуністи, ні поміщики не повернуться і що приса-

¹ Оперативних груп і оперативних команд (нім.)

дибні ділянки з цього часу переходять у їхню власність, не вирішують питання. Тому ми ще раз підкреслюємо, що максимально тверда обіцянка термінового вирішення земельного питання з метою використання його в пропагандистських цілях не тільки призведе до піднесення настрою сільського населення, але, більше того, матиме вплив на Червону Армію і російський тил... В) Як і раніше, поширюються чутки про більшовицький партизанський рух, внаслідок чого населення збурюється і досягнути повного упокорення краю неможливо. Необхідне термінове втручання німецької пропаганди з метою агітації і впливу на місцеве населення. При цьому не слід забувати, що воно цілком привчене до методів радянської пропаганди довоєнного часу.

Сумніви щодо пропагандистського впливу на населення німецьких фронтових газет, які перекладаються білоруською мовою, наприклад, «Барановицька газета», були вже висловлені нами раніш. Більше того, необхідно відзначити, що фронтові газети з білоруськими сторінками за німецькими тарифами коштують 10 пфенігів за один примірник (наприклад, та ж «Барановицька газета»), що російськими грошима дорівнює одному карбованцю. За радянського ж часу газета коштувала всього двадцять копійок, таким чином в очах цивільного населення навіть вартість газети набагато зросла. Так, «Мінська газета», яка виходить на одній сторінці, коштує 5 пфенігів, а білоруська «Вітебська газета» — 4 пфеніга...

Щодо національного питання, варто зазначити, що за цей час істотних змін у діяльності білоруської групи не відбулося... Однак непевність у національному питанні, яка виявилася з перших днів окупації, значною мірою підриває довір'я національних кіл до наших установ. Наприклад, цензура вермахту в Мінську в другому номері «Мінської газети» пропустила замітки, де йдеться про Батьківщину, і, недвозначно, мається на увазі Білорусія. Поняття Білорусія і в інших випадках вживається з чітко